

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра соціології і публічного управління
(назва кафедри, яка забезпечує викладання дисципліни)

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ

Соціологія сім'ї
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
перший (бакалаврський) / другий (магістерський)

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва)

спеціальність 054 Соціологія
(шифр і назва)

освітня програма Соціологія управління
(назви освітніх програм спеціальностей)

вид дисципліни професійна підготовка; обов'язкова
(загальна підготовка / професійна підготовка; обов'язкова/вибіркова)

форма навчання денна
(денна / заочна/дистанційна)

Харків – 2023 рік

Змістовий модуль № 1 Сім'я як соціальний інститут

Тема 1. Соціологія сім'ї як галузева соціологічна дисципліна .

1. Надайте визначення сім'ї як соціальному інституту та соціальної групі.
2. Поясніть, чим відрізняється аналіз сім'ї з боку таких наук, як історія, демографія, психологія, соціологія здоров'я, сімейне право та соціологія сім'ї?
3. Чому сім'ю водночас розглядають як соціальний інститут та малу соціальну групу?
4. Умови життя сім'ї складаються з дії факторів макросередовища (загальні соціальні умови) та мікро середовища (найближче соціальне оточення). Які з них, на Вашу думку, здійснюють вплив на умови життя пересічної української сім'ї в наш час?
5. Опишіть проблематику досліджень в соціології сім'ї, яка була б на Вашу думку, доцільна в сучасній Україні.
6. Підготувати командний проект на тему «Сім'я в соціальній філософії Древньої Греції», «Історія філософських уявлень про сім'ю», «Проблеми сім'ї в історії соціологічної думки (О. Конт, Г. Спенсер, К. Маркс)».

Література: 1-4,6-8, 10

Тема 2. Сім'я та шлюб як соціальні інститути.

1. Описати систему фундаментальних соціальних інститутів суспільства і місце в ній сім'ї та шлюбу.
2. Надати характеристику різним типам шлюбу.
3. Описати типи сім'ї в залежності від:
 - кількості поколінь
 - кількості дітей
 - місця локалізації її членів
 - наявності шлюбних партнерів
 - ліній наслідування майна та інших ознак
4. Поясніть, чому змінювались типи сімейних структур. Виділіть найбільш вагомі, на Вашу думку, чинники таких змін.
5. Підготувати командний проект на тему «Незареєстрований шлюб: переваги та недоліки», «Альтернативні форми сім'ї та шлюбу в традиційному суспільстві», «Новітні форми сім'ї та шлюбу в сучасному індустріальному та постіндустріальному суспільстві».
6. Зробіть опитування однолітків стосовно того, який шлюб та сім'ю вони бажали б мати. За результатами підготуйте повідомлення на семінар.

Література: 1-4,6-10

Тема 3. Історичні зміни сім'ї як соціального інституту.

1. Надайте порівняльний аналіз сім'ї в традиційному та індустріальному суспільстві.
2. Опишіть, на що спиралися норми багатодітності.
3. Поясніть, що призводить до стандарту малодітності в сучасній сім'ї.

4. Чи можна говорити про кризу сім'ї як соціального інституту? Порівняйте концепції модернізації сім'ї та кризи сім'ї.
5. Поясніть, які чинники змінювали сім'ю при переході до нового типу суспільства.
6. Підготувати командний проект за темою «Розвиток сім'ї в Україні – від патріархальної до егалітарної, від багатодітної та складної до малодітної та простої».
7. Звертаючись до структури сім'ї як соціального інституту поміркуйте, які зміни відбулися в ньому під час війни та будуть в післявоєнний період

Література: 1, 2,3, 4,6

Тема 4. Функції сім'ї для особистості та суспільства

1. Описати суспільне і індивідуальне значення функцій сім'ї.
2. Надати характеристику специфічним і неспецифічним функціям сім'ї. Пояснити, чому неспецифічні функції змінювалися на протязі часу
3. Описати тенденції розвитку функцій сім'ї у суспільстві:
 - репродуктивної та виховної,
 - економічної та господарсько-побутової,
 - рекреативної та дозвільної,
 - сексуальної та соціально-психологічної.
4. Запитайте у членів Вашої родини та друзів для чого в першу чергу їм потрібна сім'я. На основі отриманих відповідей опишіть, на які функції в першу чергу звертали увагу респонденти. Чи існують розбіжності в їх відповідях? Поясніть, з чим вони, на Вашу думку, пов'язані.
5. Які функції сім'ї, на Вашу думку, додатково актуалізувалися під час війни?

Література: 1-4,6-10

Тема 5. Сімейна соціалізація

1. Чим відрізняються нормативний і інформаційний впливи сім'ї?
2. Поясніть основні особливості сімейної соціалізації в індустріальному суспільстві?
3. Наведіть негативні фактори, що впливають на сімейну соціалізацію в сучасній Україні?
4. Підготувати командний проект на тему: «Соціокультурні моделі соціалізації і історичний процес».

Література: 1, 2,5, 7

Тема 6. Життєвий цикл сім'ї та соціальні проблеми його окремих стадій

1. Які стадії життєвого циклу сім'ї зазнають найбільших змін в останні 50 років в Україні?
2. Наведіть приклади причин, що роблять життєвий цикл сім'ї неповним.
3. Надати поняття кризових (стресових) сімейних подій та пояснити їх вплив на етапи життєвого циклу сім'ї.
4. Проілюструйте на прикладі життєвого циклу сім'ї своєї прабабусі та бабці вплив соціальних чинників на його стадії. Як ви вважаєте, чи були ці цикли типові для сімейного життя представників соціальних та демографічних груп, до яких належали Ваші родичі в ті часи? Поясніть Вашу думку.

5. Накреслити життєвий цикл ідеальної для Вас сім'ї. Пояснить, чому ви обрали його події саме в ті періоди життя. Описати чинники, які можуть вплинути на його зміни.
 6. Як війна змінює ЖЦС?
- Література:** 1, 2, 5, 7

Змістовий модуль № 2 Сімейна поведінка.

Тема 7. Шлюбна поведінка та шлюбний відбір.

1. Що можна встановити, вивчаючи шлюбний відбір?
2. Які фактори шлюбного відбору зазнають найбільших змін протягом останніх 50-ти років в Україні?
3. Чи змінюється «шлюбний градієнт» при переході від традиційного до сучасного суспільства?
4. Проілюструйте на прикладі сім'ї своїх батьків та прабабків дію культурологічних та соціологічних факторів шлюбного відбору.
5. Які основні комплементарні потреби, на ваш погляд, аналізуються при шлюбному відборі? Пояснить свою відповідь прикладами.
6. Чи є різниця в процедурі шлюбного відбору в сім'ях представників різних класів, різних релігійних груп, різних етносів, міських та сільських мешканців?
7. Пояснить схему процесу шлюбного відбору в теорії «Стимулів-цінностей-ролей» (СЦР- теорія) Бернарда Мурстайна на прикладі сім'ї літературних чи кіногероїв, ваших знайомих чи родичів.
8. Які, на вашу думку, групи критеріїв шлюбного відбору доцільно виділяти в межах соціологічних досліджень?
9. Чим відрізняється дошлюбний та перед шлюбний період?
10. Опишіть, які, на Вашу думку, дошлюбні чинники позитивно або негативно впливають на стабільність майбутнього браку?
11. Підготувати командний проект на тему «Культурне різноманіття процесу шлюбного відбору»

Література: 1,2,4, 5,7

Тема 8. Сексуальна поведінка

1. Пояснить зв'язок сексуальної та репродуктивної поведінки. Завдяки чому сексуальна поведінка відокремилась від репродуктивної?
2. Які цілі сексуальної поведінки в першу чергу намагаються досягти ті, хто починає сексуальне життя?
3. Чому, на вашу думку, існує різноманіття цілей сексуальної поведінки?
4. Яка складова – соціальна чи фізіологічна домінує в сексуальному житті особистості?
5. Визначити чинники, що впливають на сексуальну поведінку особистості.
6. Сформулюйте визначення наступних понять: «гендерна культура», «гендерна роль», «сексуальна культура», «сексуальний сценарій».
7. Яка з етичних теорій сексуальної поведінки (легалізм, ситуаційна етика, гедонізм, аскетизм і раціоналізм) на вашу думку найбільш розповсюджена в

сучасній Україні? Яка була розповсюджена 150 років тому раніше? Поясніть свою відповідь.

8. Чи відрізняються сучасні тенденції в сфері сексуальної поведінки в Європі та в Україні?
9. Які сучасні тенденції в сфері сексуальної поведінки, на вашу думку, позитивно, а які негативно впливають на соціальні та сімейні відносини?
10. Назвіть основні напрямки соціологічних досліджень сексуальної поведінки та поясніть, кому може бути потрібна отримана інформація.
11. Підготувати командний проект на тему «Сексуальні ролі та нерівність: історичні аспекти проблеми», «Культурне різноманіття сексуальної поведінки».

Література: 1, 2, 9

Тема 9. Репродуктивна поведінка.

1. Пояснити спільне та розбіжне в репродуктивної поведінки людини та тварин.
2. Описати фізіологічні та соціальні основи відсутності дітей.
3. Описати механізм засвоєння та підтримки репродуктивних норм.
4. Описати фактори зміни репродуктивних норм та потреби в дітях
5. Назвіть основні типи та поясніть причини дослідження репродуктивних установок.
6. Які типи репродуктивних мотивів найбільш розповсюджені в сучасних українських сім'ях?
7. Описати основні етапи репродуктивного процесу. Поясніть, які фізіологічні та соціокультурні чинники впливають на кожний з них.
8. Описати зміни репродуктивній поведінки під час та після війни.

Література: 1, 2, 4, 5

Тема 10. Сімейне спілкування та сімейні конфлікти.

1. Описати культуру спілкування та її складові.
2. Надати характеристики бар'ерам спілкування та можливим шляхам їх подолання.
3. Порівняти сімейне спілкування зі спілкуванням з друзями та колегами.
4. Що в соціології розуміють під поняттям «протиріччя» та «конфлікт»?
5. Описати позитивні та негативні функції конфліктів.
6. Описати можливі типи та види сімейних конфліктів.
7. Описати можливі типи конфліктів між подружжям.
8. Чи неминучі конфлікти батьків та дітей? Обґрунтувати відповідь.
9. На прикладах пояснити шляхи виходу з сімейних конфліктів.
10. Описати плюси та мінуси розлучення для подружжя, дітей та суспільства.
11. Підготувати командний проект на тему «Повторні шлюби: поняття, особливості існування».
12. Вплив війни на сімейне спілкування.
13. Підготувати (за бажанням) повідомлення на тему «Соціальна робота з сім'єю в Україні та її специфіка під час війни.»

Література: 1, 2, 4, 5, 7, 11

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

На протязі семестру здійснюється підготовка та захист презентації за темами командних та індивідуальних проектів, відповідно до тем курсу.

№ з/п	Назва індивідуального завдання та (або) його розділів	Терміни виконання (на якому тижні)
1	<p>Підготувати командний проект на тему:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Сім'я в соціальній філософії Древньої Греції», • «Історія філософських уявлень про сім'ю», • «Проблеми сім'ї в історії соціологічної думки (О. Конт, Г. Спенсер, К. Маркс)». 	1-2
2	<p>Підготувати командний проект на тему:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Незарєєстрований шлюб: переваги та недоліки», • «Альтернативні форми сім'ї та шлюбу в традиційному суспільстві», • «Новітні форми сім'ї та шлюбу в сучасному індустріальному та постіндустріальному суспільстві». 	3-4
3	<p>Зробіть опитування однолітків стосовно того, який шлюб та сім'ю вони бажали б мати. За результатами підготувати повідомлення на семінар.</p>	3-4
4	<p>Підготувати командний проект за темою «Розвиток сім'ї в Україні – від патріархальної до егалітарної, від багатодітної та складної до малодітної та простої».</p>	5
5	<p>Підготувати проект на тему:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Соціокультурні моделі соціалізації і історичний процес; – Соціалізація дитини в умовах класичного дитячого будинку та її недоліки. Поміркуйте яких знань, вмінь, навичок не можливо в них отримати дитині. 	7
6	<p>В межах індивідуальних завдань студенту потрібно:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проілюструвати на прикладі накресленого життєвого циклу сім'ї своєї прабабусі (якщо складно – бабці) вплив соціальних чинників на сімейні події та тривалість його стадій. Як ви вважаєте, чи були ці цикли типові для сімейного життя представників соціальних та демографічних груп, до яких належали Ваші родичі в ті часи? Пояснить Вашу думку. • Накреслити життєвий цикл ідеальної для Вас сім'ї. Пояснить, чому ви обрали його події саме в ті періоди життя. Описати чинники, які можуть вплинути на його зміни. • Проаналізувати життєвий цикл сім'ї, що надано викладачем та описати, у який період часу, для представників яких соціальних груп він може бути типовим. Аргументовано пояснити свою думку. 	8

7	Підготувати командний проект на тему «Культурне різноманіття процесу шлюбного відбору»	9
8	Проаналізував оголошення на сайтах знайомств (не менш 200) виділити, що прагнуть отримати та що пропонують чоловіки та жінки різних вікових груп. Оформити та представити отримані результати у вигляді презентації.	9-10
9	Підготувати командний проект на тему: <ul style="list-style-type: none"> • «Сексуальні ролі та нерівність: історичні аспекти проблеми», • «Культурне різноманіття сексуальної поведінки». 	11-12
10	Підготувати командний проект на тему: <ul style="list-style-type: none"> • «Аборт як соціальне явище», • «Державне регулювання репродуктивної поведінки» 	13-14
11	Підготувати командний проект на тему: <ul style="list-style-type: none"> • «Сімейне насильство», • «Попередження сімейних конфліктів». • «Вирішення сімейних конфліктів» • Необхідність, сутність та зміст сімейної політики держави. • Соціальна підтримка сім'ї в умовах війни. 	15-16

Теми рефератів

1. Сім'я в соціальній філософії Древньої Греції.
2. Проблеми сім'ї в соціологічній думці (О. Конт, Г. Спенсер, К. Маркс).
3. Проблеми сучасної сім'ї в дослідженнях вітчизняних та закордонних спеціалістів.
4. Значення сім'ї для розвитку особистості.
5. Система соціальних інститутів в суспільстві та місце в ній сім'ї.
6. Соціологічні аспекти шлюбності.
7. Нуклеаризація сімей: сутність, соціально-економічні наслідки.
8. Співжиття: форми, тенденції, причини, наслідки.
9. Функції сім'ї по відношенню до суспільства і особистості.
10. Моделювання життєвого циклу сім'ї.
11. Соціологічні проблеми життєвого циклу сім'ї.
12. Міграція в життєвому циклі людини і сім'ї.
13. Соціально-психологічні проблеми молодих сімей.
14. Соціально-економічні проблеми молодих сімей.
15. Соціальні і психологічні причини подружньої дисгармонії.
16. Стабільність сім'ї як соціальна проблема.
17. Шлюбність та розлучення в Україні: тенденції та перспективи.
18. Соціальне мікросередовище і сімейна поведінка.
19. Вплив дошлюбних факторів на процес створення і функціонування сім'ї.
20. Соціокультурні стереотипи самозбережувальної поведінки особистості (в залежності від статі, віку, сімейного стану).
21. Форми девіантної сексуальної поведінки.

22. Сексуальні революції в історії розвитку суспільства.
23. Секс в світовій культурі.
24. Світові релігії про сексуальність.
- 25.. Планування сім'ї: соціологічні, соціально-політичні та ідеологічні аспекти проблеми
26. Репродуктивні установки та їх виміри.
27. Типи репродуктивних установок і мотивів.
28. Репродуктивна поведінка підлітків: тенденції і проблеми
29. Соціальна мобільність і репродуктивна поведінка
30. Моделі сімейної соціалізації
31. Сімейна соціалізація і права дитини
32. Моделі батьківства та їх сучасні трансформації
33. Світовий досвід сімейної політики та сімейна політика в Україні
34. Шлюбний контракт та умови його укладання.
35. Умови визнання шлюбу недійсним та його правові наслідки
39. Зміни сім'ї в умовах війни

Теми есе

1. Сімейні цінності і норми в прислів'ях та приказках.
2. Сутність сім'ї як посередника у взаємовідносинах суспільства і особи.
3. Образ сім'ї в сучасному кінематографі
4. Шлюб в Православ'ї
5. Мусульманський шлюб
6. Моногамія та її атрибути
7. Полігамія та її особливості
8. Альтернативні життєві стилі
9. Особливості подружніх відносин в гетерогенних сім'ях
10. Вплив процесів індустріалізації на зміни господарчо-побутової функції сім'ї.
11. Емоційна функція сім'ї та її особливості.
12. Особливості реалізації сім'єю дозвільної функції в сучасному суспільстві.
13. Економічний механізм життєвого циклу сім'ї
14. Весільний цикл.
15. Народжуваність і пологовий цикл.
16. Смертність і похоронний цикл
17. Студентська сім'я та її особливості.
18. Любов як підґрунтя для створення сім'ї
19. Феномен любові та її типи
20. Теорії любові
21. Тіньові сторони сім'ї
22. Розлучення – добро чи зло?
22. Знайомство та його основні форми
22. Залицяння та його функції
23. Обряд сватовства та його особливості у різних народів
24. Сім'я і адюльтер
25. Проституція і сім'я: конфлікт чи взаємодія?

26. Секс як цінність серед інших цінностей людського існування.
27. Репродуктивні установки та їх виміри
28. Типи репродуктивних установок і мотивів
29. Репродуктивна поведінка підлітків: тенденції і проблеми
30. Роль сім'ї в формуванні політичних поглядів сучасної молоді
31. Роль сім'ї в формуванні ціннісних орієнтацій дітей і підлітків
32. Фемінізм і гендерна соціалізація в сім'ї
33. Жінка в сім'ї: традиції та сучасність.
34. Соціальний портрет сучасної української сім'ї.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базовалітература

1	Лукашевич М.П., Шандор Ф.Ф. Соціологія сім'ї: підручник / М.П. Лукашевич, Ф.Ф. Шандор. – К. : Знання, 2013. – 223 с. // https://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/Lukashevitch-Soziolog-2012.pdf
2	Соціологія сім'ї : конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» у 2-х частинах. Ч. I. Сім'я як соціальний інститут / Н.О. Ляшенко, Н.М. Семке. – Харків : НТУ «ХП», 2018. – 96 с. // http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/39139/1/Book_2018_Liashenko_Sotsiolohiia_simi_Ch_1.pdf
3	Глазунов С. В. Соціологія сім'ї: Навч. посібник для вищ. закл. освіти. – Д.: РВВДД. – 2000. – 140с. // https://studfile.net/preview/7409098/

Допоміжна література

4	Ляшенко Н.О. Соціологія сім'ї / Галузеві соціології: навчальний посібник : у двох томах. Том 1. Розділ IV Н.О. Ляшенко. – Х. : Центр навч. л-ри, 2009. – С. 120 – 167.
5	Гідденс Ентоні. Соціологія / Пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; Наук. ред. О Іваненко. – К.: Основи, 1999. – 726 с. (Глава "Сім'я, шлюб і особисте життя". – С.174 – 211. // http://westudents.com.ua/glavy/86796-dti-t-hto-h-doglyada.html
6	Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. / О. А. Столярчук. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. – 136 с. // chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/19502/1/O_Stoliarchuk_PSS_IL.pdf
7	Психологія сім'ї / Л.В. Помиткіна та ін. : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. – К. : Вид-во нац. авіа. ун-ту «НАУ-друк», 2010. – 270 с
8	Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку / Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. К.: ТОВ "Основа-Принт", 2009.
9	Практикум з соціології для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання / М. В. Бірюкова,

	В.О. Болотова, В.В. Бурега та ін.; підзаг. ред. проф. Буреги В.В. – Х. : НТУ «ХП», 2015.// http://web.kpi.kharkov.ua/sp/wp-content/uploads/sites/95/2015/11/Praktikum-2015.pdf
10	Танчин І. З. Соціологія :навч. посіб. / І. З. Танчин. – 3-тє вид., перероб. – К. :Знання, 2008. – 351 с. // http://westudents.com.ua/glavy/87968-tema-61-sotsologya-sm-shlyubu.html
11	Найвищий показник розлучень у Європі: щовідбувається з сім'ями в Україні/ URL: https://rubryka.com/article/family-and-divorces-in-ukraine/
12	Contemporary Families: An Equity Lens // Elizabeth B. Pearce.Linn-Benton Community College Albany, Oregon // https://openoregon.pressbooks.pub/families/
13	Sociology of the Family / Ron Hammond, Paul Cheney, Raewyn Pearsey // http://freesociologybooks.com/Sociology_Of_The_Family/01_Changes_and_Definitions.php

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. ukrstat.gov.ua (Статистичні матеріали Держкомстату України)
2. http://i-soc.com.ua/institute/el_library.php
(Електронна бібліотека Інституту соціології НАН України)
3. <http://sau.in.ua/theme/simya/> (Соціологічна асоціація України, дослідження, сім'я)
4. <https://genderindetail.org.ua/> (Гендер в деталях)
5. Сайт державного інституту сімейної та молодіжної політики. URL: <https://dismp.gov.ua/>
6. Сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: www.idss.org.ua
7. Сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>